Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze

http://www.valodaskonsultacijas.lv/lv/questions/1068

Jautājums

Kā un kad latviešu valodā radies vārds ***būvniecība***?

Atbilde

Visticamāk, termins radies 20. gadsimta sākumā.

Vārda *būvniecība* pamatā ir sakne *būv-*, kas aizgūta no viduslejasvācu valodas vārda *buwen* ar nozīmi 'celt' 17. gadsimta beigās. 18. gadsimta vārdnīcās šīs saknes vārdi jau sastopami. Piemēram, J. Langes un G. F. Stendera vārdnīcās no jauna reģistrēti tādi vārdi kā *buhmannis, buhmeisteris*. Kopš 18. gadsimta latviešu terminoloģijā vārdi, kuru pamatā ir ģermānisms *buwen*, paralēli latviskās cilmes vārdam *celt* izmantoti plaši.

Krišjāņa Valdemāra „Krievu-latviešu-vācu vārdnīcā" (1872) sastopami šādi vārdi, kuros ir sakne *būv-*: *строить – buhweht, zelt – bauen; строение, стройка – buhweschana, buhwe – Bau; строитель – buhwetajs, zehlejs – Erbauer; строительный мастер – buhwmeisters – Baumeister; плотникъ – buhwneeks, namdaris, buhwmeisters, remess – Zimmermann*.

Kā redzams, šajā vārdnīcā ir dažādi atvasinājumi, kuru pamatā ir vārds *būvēt*, bet procesa vai nozares nosaukums *būvniecība* tajā nav fiksēts. Atbilstošais (ar piedēkli *-niek-* darinātais) darītājvārds *būvnieks* lietots namdara nozīmē.

20. gadsimta 20. gados „Zinātniskās terminoloģijas vārdnīcā" (1922), kuru izstrādājusi Izglītības ministrijas Terminoloģijas komisija (1919–1921), un citos 20. gadsimta 20.–30. gadu avotos šis termins ir lietots mūsdienu lietojumam līdzīgā nozīmē.

Tātad, visticamāk, par termina *būvniecība* rašanās laiku var uzskatīt 20. gadsimta sākumu.

Avoti

Karulis, K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca.* I sēj. Rīga : Avots, 1992,159. lpp.

Waldemar, K. *Kreewu-latweeschu-wahzu wardnice*. Moskva : Ministerstvo narodnogo prosveschenija, 1872.

Zilgalve, E., Pūtele, I., Pēča, K. Valodas konsultācijas. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums. Nr. 20. Atb. red. V. Šaudiņa. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2025, 242.–243. lpp.

© Latviešu valodas aģentūra, 2017

10.10.2026 02:54